№ 8

משלי חכמים

X893 M68

Columbia College
in the City of New York

Library.

A.S. Halkin, 1931

ספר
משלי חכמים

מחובר בלשון עברי בחרוז נאה
כל רואה אותו יחמוד ויתאוה

ובתוכו דברים הנעימים הנאמרים בחכמה
ומוסר ויקרים מזהב ומפז רב [illegible] ונחמדים
מפי חכמים מפורסמים אנשי העצה וחכמי לב
ותמימים כאשר יפורש בראש הספר הנודע
אמרי שפר כי חכם א' נפש וחכמים אחרים
בחידות לשנו שכלם [illegible] בחכמה
ובחידות [illegible] לו כל א' מהם ומפי שכלו נחמדי
ונכבדות ומוצאות נחמדות בהויות ובערכו
והמה שבעים חכמים בקיאים ובהירים
חשבו וחצבו מאוצר שכלם אמרים נכוחי וישרי
ומאושרים ונאמנים וברורים מועילים לבעליהם
ובחורים בעדת ישראל הכשרים:

ולא נודע שם המחבר [illegible] במכוונים רק
נראה [illegible] ידי [illegible] מודפס על ידי
הר"ר יהודה בן מ"ר ישראל ז"ל ומחוברים
בלשון אשכנז ומתורגמים כמובן במשלים
ובחרתי בלשון הקודש [illegible]
[illegible] פה בעיר
פונה [illegible] המשפט [illegible]
בערב [illegible]
[illegible]
בשנת [illegible] תבין יראת ה' לפרט:

אלה הספרים ·
לבי לחוקקי ישראל

אמר המעתיק
צעיר אנכי ונבזה וחדל אישים נמנה בפושעי
ופשעים · יתום ודך כצבי מודח ואפלה מנודח
מלא אף וחרון זה בר רן בן ואלו כהר אברהם
בכ״ה זגו״ס דיהגקן תלא צבה

משלי חכמים

חכם אחד מחכמי המלכים והאצילים

היו לו שבעה נבונים ומשכילים:

פעם אחת אמר להם יאמר כל אחד

דבר חכמה: שבו אבחן שהוא בן דעת

ומזמה:

א אמר הראשון לא דבר קטן הוא

היאך האדם נבחן כי יקל האדם

או יקר בעת המבחן:

ב אמר השני העבד הוא חפשי בהסתפקו

בחלקו והחפשי הוא עבד בדרשו

יותר מחקו:

ג אמר השלישי האדם רודף ונרדף

לקול עלה נדף: רודף מה שלא

ישיגנו ונרדף ממה שלא ימלט ממנו:

ד אמר הרביעי שלשה זמני האדם

הנבחר אתמול היום ומחר:

אתמול עבר חלף לו ויבצר היום רץ

ונמהר וקצר: ומחר מי יבינו וידע

מה יהא דינו:

ה אמר החמישי פתיות האדם היא

ממכלו וחכם יעצר על ידי דעתו

ושכלו:

157828

אמר הששי העובר אדוניו בלי אמונה · ו
ברבות העתים יבוא לידי סכנה :
אמר השביעי אל תהי מן האנשים אשר ז
בעת צרתם · יתחפקו ויחדלו מרעתם :
ולעת שיראו כי יש רוחה · יחזרו
לסורם והצרה נשכחה :
אמר השמיני התשובה מרקחת לחטאים · ח
כרפואה בדוקה לחלאים :
אמר התשיעי ערוך הנפש תמיד אל ט
המוסר · כשולחן ערוך בלתי יחסר :
וכערוך הארץ אל המטר · וכפרטים
רבים בשטר :
אמר העשירי מי שירצה שיהיה נחשב י
במדרגות המעלות · ישמור עצמו מכל
הנבלות :
אמר הי"א מי שירצה העולם הזה ישבע יא
מרורות · והמואס בו ימלט מן הצרות :
אמר הי"ב מי שאינו מתגבר על יצרו יב
בשכרותו ובעת תאותו · לא ימצא מלין
מהפק בנכותו :
אמר הי"ג מי שמאמין ברכילות לא ישארו יג
לו אוהבים · לא אותם שהיו לו חביבים
ואפילו הם לו קרובים :

אמר

אמר הי״ד אל תריב עם שום אדם
ואל תעשה עמו רעה · כי אין לך אדם
שאין לו שעה :

טו אמר הט״ו אלף אוהבים לא ירבו בעיניך ·
ומאויב אחד תירא שלא יזיק בגופך
ובממונך :

יו אמר הי״ו הנדיב יַנְדִּיב נפשו לאויביו ·
והכילַי יטמין הונו מאוהביו :

יז אמר הי״ז אל הצדיק אף הרחוקים ־
מתקרבים · ומן הנבל מתרחקים אף
הקרובים :

יח אמר הי״ח ההלואה ראשיתה אהבה ·
וסופה שנאה ומריבה :

נ״א איבה

יט אמר הי״ט עשה גמילות חסדי׳ אל כל
אדם בעתות וזמנים · כי ילדי הזמן
מהפכים לפנים : משפילים הגאים
והעשירים · והעניים והאביונים ירים :

נ״א מתהפכי׳

כ אמר העשרים העולם הזה והעולם הבא
דומות לשתי צרות · כשתרצה האחת
תקצוף האחרת ותטיל מרורות :

כא אמר הכ״א מי שמאריך לך שלומו ומונע
ממך טובתו · בצורות המצויירות
תמצא דוגמתו :

נשא החפצים אמר הכ"ב אתמה על מי שקונה עבדים כב
בממונו · ואינו קונה בני חורין במתק
לשונו :
אמר הכ"ג כהתיישר האדם בחברת ה כג
הישרים · כן יושחת בחברת הרשעים
והאכזרים :
אמר הכ"ד מי שלא יסבול מאוהבו חטא כד
נ"א נקל הקל · ישיבהו אויבו בנקל :
אמר הכ"ה החכם נכבד ואם משפחתו כה
בזויה · ורבו חביריו בארץ נכריה :
אמר הכ"ו מי שגבר על שכון תאותו · כו
טבע באולתו ואבדה תקותו :
אמר הכ"ז הקנאי ימיו מועטים מפני כז
שדואג למה שלא ישיגהו · וימות ביגון
על ענין אחד שלא יעלהו :
אמר הכ"ח אם תרצה להסיר הדאגה כח
כלה · תחשוב כל העולם כון להפסד
חשוב וכלה : ומה שיעלה בידך ממנו לריות
והצלחה · ותסתפק לטוב בו במעט
רוחה :
אמר הכ"ט האכילה עם האוהב או כט
הנדיב מרקחת · ועם השונא או
הכילי קדחת :

אמר

ל אמר השלושים אם תזכור את בוראך
בשלותך · תמצאנו בעת צרתך :
לא אמר הלא הכן צידה ליום הפרידה :
צדקה ועבודות האל והיושר · היא
הצידה ודבר הכשר :
לב אמר הלב בעת הנעם אלף אוהבים
לא יספיקוך · ובעת הרצון אלף
אויבים לא יזיקוך :
לג אמר הלג הפרישות מן העולם הוא
רפואה לייסורין · כמו השחרור לעבד
להיות בן חורין :
לד אמר הלד מחול למי שהרע עמך ·
ותן למי שמנע ממך : כי אם תנקום
תדאג ותנחם על הרעה · ואם תמחול
ותתן תשמח בכל עת ובכל שעה :
לה אמר הלה הסבלן השלום קונה ·
ואצל המהירות חרטה חונה : והעושה
במתון דבריו קיימים · והממהר יכשל
הרבה פעמים :
לו אמר הלו יתרון לכסיל עצמו ·
מן המתוכח עמו :
לז אמר הלז קרן המשכיל חכמה וענוה ·
וקרן הכסיל גאות ונפש רחבה :

אמר הל״ח מדה טובה השתיקה בזקנים לח
ובנכברים · כי אויל מחריש יותר טוב
מחכם ברוב דברים :
אמר הל״ט חכמות הוא כי מדה טובה לט
היא השתיקה · אבל יותר טוב ([illegible])
הוא הדבור בשעה צריכה ודחוקה :
אמר המ׳ יפוית האדם בכשלון לשונו · מ
ולא יפוית בכשלון רגליו והונו : כי
הנופל אם לא יעמוד מאליו מקימין
אותו · והנכשל בלשונו אין לו
תקומה כל יום מותו :
אמר המ״א מי שלבו צר ולשונו רחב · מא
יקרא מן המצר ולא יראה מרחב :
אמר המ״ב כשתברא מן החרטה תודים מב
לאו להן · אז כל ההזקות לך
תנתק באחת מהן :
אמר המ״ג תנה אל ההרים סודך ועצתך · מג
אבל בראשונה תראה סביבותך :
אמר המ״ד סודך אסירך ואם תגלהו · מד
תהא אסירו · ואינו פסול שחוזר
להכשרו :
אמר המ״ה האדם בלא חבר כשמאל מה

בלא

בלא ימין · כרועט כנגע בא לא ידע
לא להשמאיל ולא להימין ··

מו אמר המ"ו שאלו לחכם אחד · את מי
(יותר) תאהב אחיך או חבירך המיוחד ··
והשיב איני אוהב את אחי ואף שהוא
עצמי ובשרי · עד שיהיה איש כלבבי
וחברי :

מז אמר המ"ז השמר מהתחבר למי שלא
תקבל ממנו טובה · הן בתורה הן
בדרך ארץ ומדה חשובה :

מח אמר המ"ח מדת החכמה היא כדי
שיהיה מן המשכילים · ולא כדי ורכנות
בה הכסילים :

נ"א למוד נ"א ורמאות

מט אמר המ"ט החכמה תקרא מהרו למדוני
בטרם תבקשו אותי ולא תמצאוני :

נ אמר הנ' התלמד בעון תורה וחכמה
בנעוריתם · (ימצא) יצא טיבם בבחריתם ·
(השדה) כעשי היער בת ניובתם :

נ"א טובתם

כי בראשית השנה חורפה עבודתה ובאחריתה ידגהו תבואתה

נא אמר הנ"א חשוד כל אדם והשמר ממנו
ואל תהיה אומן עד שבכל דבר תנסנו :

נב אמר הנ"ב מי שרוצה לספר · יותר
מאשר לו נגזר : אין להפליא עליו

כי יבוש · בחוסר כל ושאין לו בגד ·
ללבוש :
אמר הנג המשכיל שומר עצמו מאוהביו · נג
יותר ממה שישמור עצמו מאויביו ··
אמר הנד מתי נבחר המות מהחיים · נד
כשיתגאו על הנכבדים הבזויים :
אמר הנה במה יתיפה העושר · במדת נה
היושר : והשכל איה מקום גבולו ·
כשיגיע כל דבר במקום הראוי לו :
אמר הנו מדות הרעות הראויות ל נו
לגנות · הם גאות ושטות ועצבות :
באחת מהם יחריב העולם · ומה גם
בהתקבץ יחד כלם :
אמר הנז איזהו גבור בדורו · הירא נז
הבורא וחרד לדברו : ומי העשיר
בעולם ספקו · השמח בחלקו :
אמר הנח קלות ראש ושחוק · נח
מביאין האדם לקלון ולא להטריפו לחם
חוק :
אמר הנט מי הוא זה שקרובה ל נט
מפלתו · המתרפה במלאכתו נגד יום
תורתו :

אמר הששים

ס אמר הששים מה הוא היחס הטוב מהטובי ·
יחס הבא מעצמו ולא מהקרובים : ואמר
השתיקה כלמה · כשהדבור חכמה :
סא אמר הס״א ואחר הענוה לכבוד גרמה ·
והגאוה מביאה האדם לכלמה :
סב אמר הס״ב אחר השררה · לענה ומרה : לענה ומרה
ואחר הכבוד · הנכה לאבוד :
סג אמר הס״ג אחר הנקמה · תבוא חרטה
ושממה : ואחר המחילה גדולה בקלות ·
ואחר העצלות עניות ודלות :
סד אמר הס״ד המשען על נדבת האל —
ומפזר הונו · ובכל עת נלחם עם כל
וסומך על אונו · ועל רחמיו יוסיף עון
על עונו :
כעושה בנין קל · וממונו לא יתקיים —
האמן והמשכל · וגופו עם נשמתו יכל :
סה אמר הס״ה טוב היות מעט אומר ·
וכל דבריו נזמר : מהרבון אמרי שפר ·
ולבסוף ישוב אחור ריקם ויחפר :
סו אמר הס״ו שוטה מתאבל על אבוד
דמיו · ולא ישית לבו על אבידת
ימין :

אמר הס״ז לא יהיה אדם אץ להעמיד סז
ולרחות השעה · פן יבוא לידי סכנה
ויבא עליו רעה :
אמר הסח לם האדם ביגיעת כפיו ד׳ סח
יספיק בו · אז לא יעבור עליו רעה
ולא יהיה דאגה בלבו :
אמר הסט שאלו לחכם אחד מדוע סט
לקח קטנה ודקות בשר להיות אשתו ·
והשיב הוכרחתי לבחור ובחרתי הרע
במיעוטו :
אמר השבעים חכם אחד כתב על ע
פתח ביתו בכתיבה גסה · יהי רצון
שלא יכנס פה דבר שלא יהא עלי ומוצא :
עבר חכם אחר וכתב תחתיו אם יש
לך אשה · לפתוח פתח אחר אל
תעמוד מהרה חנושה :
תם הספר הנמרן אמרי שפר :

ראה זה מצאתי עוד משלים באופן אחר [illegible]
והם מודפסים בק״ק לובלין ומחולפין בו אופן האין
והעניין אחד בשכל טוב נעשה רק בחלוקת מלות
המחלף והומר :
[illegible]
כנשל׳

משלי חכמים וחידותם

חכם אחד היו לו אנשים משכילים והיו
יושבים לרגליו ונושקים את שוליו :
ואמר להם יאמר כל א' מכם דבר נחמד שבו
אבחן דעתו ··
ואמר הא' בעת המבחן והמחקר ·
יקל האדם או יקר : והב' נזכר ומצא במקומו
והג' נ"כ במקומו כמספרו · והד' בסימן כ"ב :
ואמר הה' חיי האדם שלשה אתמול עבר נסמי ימי
כמוצל · והיום הוא חולף ואובד · ומחרתו
אין מי יבינו : הה' בסי' א"ח :
ואמר הו' בבקשך די ספוקך · מעט יספיק לך :
ואמר הז' פתיות האדם היא מחבלו ·
והאל יעזרנו על שכלו : ותמצאנו עוד בסי' ה' :
הט' בסי' ו' : הי' בסי' ג' : הי"א בסי' נ"ן :
ואמר מי שירצה לעלות בתעלות נבון ישמור מן הנבלות :
האדם כבהמה אבוסה · מעונות נמוסה :
ורובן תחת המשא : כשיקצוף השם [illegible] האל
על הקהלה יתן הון לנבליהם ויקוצצו
ידיהם · וכשיאהבם אותם יתננו לנדיביהם :
אל תהא מהאנשים אשר בעת צרתם ·
יחדלו מרעתם : ובהיותם ינחמו על
חטאתם · ובעת ענותם יכניעו גאותם :
ובשובם לתשועה · יחזרו לרעתם ··
כל הרואה נסיעתו מנוער אל שדרה ·
ידע כי יסע משדרה אל זקנה :
קן

כי עת יסבו חטא אוהבו · ישיבהו אויב :
טוב להיות אלם ומשכיל · מרוב דברים וכסיל :
הרבה עשות חסדים כי הזמן מתהפך
פעמים ישפיל הנכבדים · ופעמים ירים העבדי' :
עושר וזכות · יעמיד המלכות :
מבחר כל המעשים התשובה מתשובה
תנקיות מ וטהרה מעבירה :
הפרישות מן העולם רפואה מהיגון · והעושר מהחסרון :
הנדיבות מרבה אויבים · והנדבה מרחקת אוהבי : ע"כ משלי החכמה
ואמר כי שאלו לחכם מה טוב לאדם בזה העולם ואלו עוד דברי חכמי
אמר השכל והחכמה · ואם לא · יקנה ממון
שיחיה בו · ואם לא ישא אשה טובה ותכסה
על מומו · ואם לא הקבר טוב לו :
ואמר תתחרט על הדבור פעמים רבות
תתחרט על השתיקה פעם אחת ·
ואמר הדבור בשקל כסף · והשתיקה בככר זהב :
ואמר יפה אויל שותק · מחכם ברוב דברים :
ואמר כי שאלו לחכם היאך הסתרת הסוד · ופי' מ"ד
ואמר אכחיד המגיד ואסתיר ההגדה :
ואמר לולי שלשה דברים היו מתענין ענני האדם · ופי' מ"ב
דברי חכם שאינה נשמעת ותאוה
שאינה נשגבת ומאות אדם עם נפש :
ואמר אל תחליף אהוב קדמון בחדש בעוד
שלבו ישר עליך : ואמר אל ימעט בעיניך
שונא אחד אפי' יהיה נקל ונבזה · כי
פעמים יחנק אדם גדול בזבוב קטן
ועל כן הזהר מעשות כל אדם :

ואמר

שו׳ מג

ואומר השומר מושב עם אדם שלא תאמר ממנו
טובה · כי ישיבת החברה הרעה קונה
המדות הרעות · וישיבת החברה הטובה
הוא קונה רוב הטובות : ושאלו לחכם אחד
מפני מה לא תאהב את היין · השיב
הם חפצי שתכניסו בשליחותם שליחותו
אל הבטן והוא עולה אל הראש :

על שתיית היין

אמר אחר שתיית האדם ואכלו
יגבורו עיני שכלו :
א״א אם תכנע למי שתרצה תהיה אסירו ·
ואם לא תצטרך למי שתרצה תהיה חבירו ·
ואם תעשה חסד למי שתרצה תהיה גבירו :

ע״כ מצאתי מן החכמה
שבח לשם הנ׳ שוכן רומה

כלו מאמרי דברי׳ יקרי׳ מהחכמה ומוסרים :
א״ה כל המתאפק · על שערי הישע דופק :
א״א שלושה לא ישבעו משלושה ··
לשון מדברים · וארץ ממטרים ·
ונקבות מזכרים : א״א מי שיש לו יחס
נכבד · ראוי לשמרו בטוב פן יאבד :
א״א מבחר המדות שתיקה תולדתה הענוה ·
ויקר רוח דומה לנאוה ··
א״א מרבה דברי׳ ילבט · וכל מחריש ימלט :
הנדיב יתגדל נפשו ואוהביו · וכילי
יצפון הונו לאויביו : כשיחטא איש
אל יביט למיעוט מעלו · רק לגדולת מי
שחטא לו :

כל הלומד חכמה אם יורש תהיה לו לעטרה
ואם יעשיר תדריכנו בנתיב יושר :
תום המדבר העניות והחסרון · ותום
הדבור היתרון : כל המשליט שכלו על
תאותו · לא יגלה בגלוי בחרותו · ולא
יכות אחרי מותו :
השקט הנהות הגדולות · בכח הנדקו
והתפארת : [illegible]

Mishlē He Ḥakhāmīm

CUL CONSERVATION #
12043.023

X893
M68